

आठवीस नगरपालिका स्थानीय राजपत्र

खण्ड : १

संख्या : १०

मिति : २०७४/०७/२५

भाग-२

आठवीस नगरपालिका

बाल संरक्षण नीति-२०७४

१. पृष्ठभूमि :

नेपाल सरकारले निर्माण गरेका बालबालिका सम्बन्धि विभिन्न कानून, नीति, नियम, निर्देशिका अनुसार स्थानिय स्तरमा बालबालिकाहरुको संरक्षणका लागि विभिन्न कार्यहरु गर्दै आईरहेका र अब बालमैत्री नगरपालिका समेत घोषणा गर्न गई रहेकोमा बालमैत्री स्थानिय शासनको एउटा सुचकको रुपमा रहेको साथै दैलेख जिल्लाको आठवीस नगरपालिका अझै पनि बालबालिकाहरु संरक्षणको अभाव रहेको र उनिहरुलाई बालअधिकार प्रत्याभुति गराउनका लागि विशेष गरि जोखिममा परेका बालबालिकाहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धन गराउनका लागि स्थानीय समुदायहरुको सवालहरुका आधारमा स्थानीय नीति बनाउन आवश्यक परेकोले बालबालिकाहरुलाई हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण, भेदभाव, बेवास्ता, हेलचे क्राई, बालविवाह बालश्रम, जस्ता क्षेत्रवाट संरक्षण गरि उनीहरुको बालअधिकार प्रत्याभूति गर्न आवश्यक ठानिएकाले यो बालसंरक्षण नीति निर्माण गर्न लागिएको हो ।

आठवीस नगरपालिकाले संस्थागत ढंगले नीतिगत तहबाटै बालयौन दुर्व्यवहार तथा दुर्व्यवहारबाट आईपर्ने समस्या र ति समस्याको रोकथाम र न्युनिकरण गर्ने बारेमा जानकारी राख्नु तथा निरन्तर रुपमा त्यसविरुद्ध काम गर्दै जानुपर्ने नितान्त आवश्यकता छ । तसर्थ आठवीस नगरपालिकाका सम्पूर्ण

खण्ड : १

संख्या : १०

मिति : २०७४/०७/२५

पदाधिकारी, नगरसभाका सदस्यहरु, कर्मचारीहरु शिक्षक, सामाजिक कार्यकर्ता लगायत सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुद्वारा यस नगरपालिकाका कुनै पनि व्यक्तिद्वारा कुनैपनि बेला कुनैपनि रुपले बालयौन दुर्व्यवहार तथा दुर्व्यवहार हुन सक्ने संभावित अवस्थाबारे चनाखो हुनु, कुनै घटना घटेमा त्यसको प्रतिवेदन कहाँ र कसलाई गर्ने तथा त्यस्तो अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई कसरी सहयोग गर्ने र के कारवाही गर्ने भन्ने सम्बन्धमा संस्था सजग हुनु जरुरी छ ।

नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु र नगरपालिकाका सभाका सदस्यहरु तथा नगरपालिकाभित्रका कर्मचारी तथा सामाजिक क्षेत्रमा काम गर्ने संघ-संस्थाभित्रै पनि बालबालिकाप्रति दुर्व्यवहार हुन सक्छ भन्ने कुरा सधैं सम्झन्छ । यस नगरपालिकासंग कुनैपनि व्यक्तिले आफ्नो पद वा शक्तिको दुरुपयोग गरेर बालबालिकाप्रति दुर्व्यवहार गर्न सक्दछ वा त्यस्ता घटनामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले संलग्न हुन सक्दछ । त्यसैले कुनैपनि बेला बालबालिका उपर हुन सक्ने संभावित दुर्व्यवहारका घटनाप्रति सजग हुनुका साथै त्यस्ता खतरा रोकनका लागि र बाल संरक्षणको प्रवर्द्धन गर्नका लागि सधैं तयार छ । अतः बालबालिकाको सुरक्षा र संरक्षणप्रतिको प्रतिवद्धतालाई सुनिश्चित गर्न बालदुर्व्यवहार र बाल संरक्षणबारे सचेतना बढाउनको साथसाथै बाल दुर्व्यवहार सम्बन्धी कुनैपनि सवाल उठाउने काममा महत्वपूर्ण भूमिका निवारह गर्नेछ ।

बालबालिकाहरुको संरक्षण गर्न र बाल दुर्व्यवहारको रोकथाम गर्न आठवीस नगरपालिकाका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, सभाका सम्पूर्ण सदस्यहरु र यसका स्थानीय संरचनाहरु विभिन्न विभागहरु विद्यालयहरु, स्वास्थ्य संस्थाहरु, नगर बालसंरक्षण समिति, वडा बालसंरक्षण समिति, विद्यालय बालसंरक्षण समितिका सदस्य तथा बालबालिकाहरुका क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायमा रही काम गर्ने कर्मचारीलगायत सबै सरोकारवालाहरुले यसको अनिवार्य पालन गर्नुपर्ने हुन्छ । बालबालिकाहरुको संरक्षण गर्नका लागि बनाइएका राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय नीति वा सन्धीहरुमा गरिएको प्रतिवद्धता पुरा गर्नका लागि चालिने कदमहरुलाई यस बालसंरक्षण नीतिले सम्बोधन गर्दछ ।

क) हामी के गर्छौं ?

बालबालिकाहरुलाई हिंसा, दुर्व्यवहार, शोषण, भेदभाववाट संरक्षण दिने हाम्रो प्रतिवद्धता निम्नानुसारका उपायहरु अवलम्बन गरेर पुरा गर्नेछौं :

- आठवीस नगरपालिकाभित्र काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका सबै कर्मचारी र पदाधिकारीहरू बालसंरक्षण सवाल (हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण भेदभाव, छाउपडी, बालबिवाहवाट) उत्पन्न हुने समस्या र बालबालिकामाथि हुनसक्ने खतराबारे सचेत छन् भन्ने कुरा हामी सुनिश्चित गर्नेछौ ।
- सचेतना अभिवृद्धि गराएर र सकारात्मक, असल व्यवहारको माध्यमबाट कर्मचारी तथा सम्बन्धित सबैजनाले बालबालिकाप्रतिको खतरामा कमि ल्याउनेछन् भनेर हामी सुनिश्चित गर्नेछौ ।
- बालबालिकाको संरक्षणको सम्बन्धमा चालिने कदम र प्रकृयाबारे पदाधिकारी तथा बालबालिकाहरूको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी नियकाहरूका कर्मचारी तथ अन्य सरोकारवालाहरू स्पष्ट रहने छन् भनि सुनिश्चित गर्नेछौ ।
- बालबालिकाको संरक्षणसंग सम्बन्धी उठाइएका समस्यालाई गम्भीर रूपमा लिइनेछ र समस्यामा परेका वा जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको संरक्षण सुनिश्चित गर्न सकारात्मक कदम चालिनेछ ।
- बाल दुर्व्यवहारका घटना बाहिर ल्याउने जो कोही व्यक्ति, घटना वा समस्याबाट प्रभावित बालबालिका वा कर्मचारी पदाधिकारी तथा पारा सामाजिक कार्यकर्तालाई सहयोग पुऱ्याइनेछ ।
- बाल दुर्व्यवहारका घटनाको अनुसन्धान प्रक्रियालाई सहयोग गर्न आवश्यक सहयोग गरिनेछ र यसरी बालबालिकाहरूका सवालहरू उठाउँदा बालबालिकाहरूको सर्वोत्तम हितको सिद्धान्तलाई मुख्य आधार मानिनेछ ।
- जोखिममा रहेका बालबालिकाहरूको संरक्षण गर्न र यस सवालमा वकालत गर्न अभिभावक, आफन्त, समुदायदेखि राष्ट्रियस्तरसम्मका बालबालिकासंग काम गर्ने सस्था वा निकाय, विषय विशेषज्ञसंग समन्वय र सहकार्य गरेर काम गरिनेछ ।
- कार्यक्षेत्रमा रहेका हरेक निकाय, संस्था, संगठन, संजाल र समुदायमा बालमैत्री व्यवहार वा क्रियाकालाप गर्न सहजीकरण गर्ने प्रोत्साहन गरिनेछ ।

ख) हाम्रा प्रतिवद्धता पुरा भएको कसरी सुनिश्चित गर्ने त ?

- आठवीस नगरपालिका बालबालिकाहरू सम्बन्धी काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी संघ संस्थाका कर्मचारी नगर बालअधिकार संरक्षण तथा

- सम्बद्धन उपसमितिका विद्यालय तथा वडापालिका तथा नगरपालिकास्तरका पदाधिकारीहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी तथा शिक्षकहरू, बाल क्लवका पदाधिकारीहरू, सम्पूर्ण राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरूले बालसंरक्षण नीतिबारे जानकारी दिइनेछ ।
- आठवीस नगरपालिकाका सबै पदाधिकारीहरू, गाउँसभाका सदस्यहरू यस गाउँपालिकामा क्रियाशिलका सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका प्रमुख, राजनीतिक दलका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरूले बालसंरक्षण सम्बन्धी आचारसंहितामा हस्ताक्षर गर्नेछन् र सो को पालना गर्नेछन् ।
- आठवीस नगरपालिका सबै पदाधिकारीहरू र वडापालिका सबै सदस्यहरू तथा अन्य पदाधिकारीहरूले बाल संरक्षण सम्बन्धीको आचारसंहिता पालना गर्नेछन् र बालबालिकाहरूको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका कर्मचारीहरूले पालना गरे नगरेको अनुगमन गर्नेछन् ।
- नगरपालिकामा क्रियाशिल राजनीतिक दलका प्रमुख, बालबालिकाहरूको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायमा काम गर्ने कर्मचारीहरू र नगरपालिका सबै पदाधिकारीहरूले बालसंरक्षण नीतिको एक-एक प्रति आफ्नो साथमा राख्नेछन् ।
- नगरपालिकाका विभिन्न समितिहरू र विभागहरू निर्माण तथा गठन गर्दा सोमा रहने पदाधिकारी वा नियुक्ति हुने कर्मचारीलाई छनौट तथा जिम्मेवारी बाँडफाँटको क्रममा बालसंरक्षण नीतिलाई प्रमुख आधार बनाइनेछ ।
- कुनैपनि बालबालिकामाथि बालदुर्व्यवहार भएमा सो को सम्बन्धमा सुचना दिने प्रक्रियाबारे बालबालिकाहरूको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूका कर्मचारी तथा यस उपसमितिका वडा तथा गाविसस्तरका पदाधिकारीहरूलाई जानकारी हुनेछ ।
- बालदुर्व्यवहारको घटना सुचित भएपछि आवश्यक छानविन गर्ने र सो को व्यवस्थापन गर्ने निश्चित संरचनाको स्थापना गरिनेछ ।
- यि प्रतिवद्धता सुनिश्चित गर्नका लागि आठवीस नगरपालिकाले बालसंरक्षणका सवालमा क्षमता वृद्धि गर्ने खालका तालिम, गोष्ठी र छलफल जस्ता कार्यक्रमहरूको आयोजना गर्ने, खोजी गर्ने र सहभागी गराउने जस्ता काम गर्नेछ ।
- यसै बालसंरक्षण नीतिको आधारमा नगरपालिकामा रहेका समुदाय, विद्यालय,

स्थानीय संस्थाहरु र बालबालिकासंग सम्बन्धित संस्थाहरुमा बालसंरक्षण नीति बनाउन सहजीकरण गर्ने ।

२. बालसंरक्षण नीतिको लक्ष्य :

- बालबालिकालाई पर्ने खतरा र बालदुर्व्यवहारजन्य समस्याका बारेमा चेतना बढाउने ।
- बालबालिकालाई दुर्व्यवहारबाट संरक्षण दिन र उनीहरूसंग अभि प्रभावकारी ढंगले काम गर्न मार्ग निर्देशन गर्ने ।
- हिंसा, दुर्व्यवहार शोषण भेदभावमा परेका बालबालिकाको पुर्नस्थापना सहयोग गर्ने ।
- बालसंरक्षणको सवालमा सबै पदाधिकारीहरु बालबालिकाका क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायका कर्मचारी र यस नगरपालिकासंग सम्बन्धित सबै व्यक्तिहरुलाई सचेत र सजग बनाउने ।
- बालसंरक्षण नीति बनाउनका लागि अन्य संस्था वा निकायलाई सहजीकरण गर्ने । र, बालसंरक्षण नीतिको उल्लंघन हुन नदिनका लागि सहजीकरण गर्ने र उल्लंघन भएका आवश्यक कारवाही गर्ने ।

३. बालसंरक्षण नीतिका क्षेत्रहरु :

बालअधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने मुख्य दायित्व राज्यको भएको हुँदा र सो प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने स्थानीय सरकार गाउँपालिका र नगरपालिकाको भएकाले स्थानीय सरकारको रुपमा यस यो दस्तावेजमा संलग्न भएको नीतिले नगरपालिकाले प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपले सम्पर्कमा आउने बालक वा बालिका जो दुर्व्यवहारमा पर्ने खतरामा छन् वा दुर्व्यवहारमा परेका छन् उनीहरुप्रति पूर्ण जिम्मेवारी छ भनी व्याख्या गरेको छ ।

यस नीतिमा समावेश भएका निर्देशनहरु आठबीस नगरपालिकाका सबै पदाधिकारीहरु, वडापालिकाका सबै पदाधिकारीहरु, कर्मचारीहरु सामाजिक कार्यकर्ताहरु, स्वयम्सेवक, सदस्य वा संस्था प्रतिनिधिहरुलाई लागू हुनेछ । आफ्नो कार्यक्षेत्र वा सम्पर्क भन्दा बाहिरका बालबालिकाहरुका संरक्षणका सवाल पनि यो नीतिमा समावेश गरिएको छ । यस नीतिले बालबालिकालाई दुर्व्यवहारबाट संरक्षण दिनका लागि उचित व्यवहारको प्रदर्शन र आचारसंहिताको पालनाका सम्बन्धमा पनि निर्देशन दिएको छ । त्यसैले आठबीस नगरपालिका काम गर्ने जो सुकैलाई पनि यो नीति उपलब्ध गराई कार्यान्वयनमा ल्याए नल्याएको अनुगमन गरिने छ । आठबीस नगरपालिका रहेका बालबालिकाहरुको संरक्षणको अवस्था

राम्रो भएको वा नभएको कुरा सुनिश्चित गर्नुपर्दछ ।

४) बालबालिकासंग काम गर्नका लागि मूल्य, मान्यता तथा सिद्धान्तहरु :

- क) बालबालिकाको हितको संरक्षण गर्नका लागि काम गर्नु भनेको उनीहरुको अधिकारको प्रवर्द्धन गर्नु हो आठबीस नगरपालिकाले बालबालिकाका अधिकार संरक्षण गर्नका लागि निम्न दायित्वमा विश्वास गर्दछ ।
 - यस नगरपालिकाका काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरुका कर्मचारी तथा अन्य व्यक्तीहरुको पेशागत तथा नैतिक कर्तव्य हुन आउँछ । उनीहरुको बाँच्न पाउने, बिकास हुन पाउने, सहभागीता हुन पाउने र संरक्षण हुन पाउने अधिकारलाई ध्यान दिनुपर्ने ।
 - आफ्नै सांस्कृतिक, धार्मिक तथा जातिय परिप्रेक्ष्यमा बालबालिकाको मूल्यांकन , कदर तथा पहिचान गरिनुका साथै सम्भव भएसम्म परिवारमा नै उनीहरुको आवश्यकताको पहिचान गरी पुरा गरिनु ।
 - बालबालिकाको कुरा सुन्नु तथा उनीहरुको दृष्टिकोणलाई ध्यानपूर्वक सोचिनुका साथै त्यसो गर्न अरुहरुलाई प्रोत्साहित गरिनु एवं बालबालिकासंग सरोकार राख्ने वा प्रत्यक्ष असर पार्ने निर्णयहरुमा सहभागी बनाइनु ।
- ### ५) बालअधिकार कदर होस् भनेर नगर बालसंरक्षण समितिका पदाधिकारीहरुले बालबालिकासंग सम्पर्कमा आउँदा निम्न कुराहरु गर्नुपर्छ :
- बालबालिकालाई सम्मानपूर्वक व्यवहार गर्ने तथा उनीहरुलाई अधिकार प्राप्त व्यक्तिको रुपमा मान्यता दिने ।
 - उनीहरुलाई सकरात्मक दृष्टिले हेर्ने तथा विशेष आवश्यकता भएका एवम् अधिकार प्राप्त तथा फरक रुपमा योगदान दिन सक्ने व्यक्तिको रुपमा मान्यता दिने ।
 - उनीहरूसंग आपसी विश्वास तथा सम्मानमा आधारित भएर सहयोग तथा सहभागिताको भावनाका साथ काम गर्ने ।
 - उनीहरुको दृष्टिकोणलाई मान्यता दिई गम्भीर रुपमा लिने ।
 - उनीहरुमा अर्न्तनिहित क्षमता तथा योग्यताको अभिवृद्धि तथा उनीहरुको क्षमता बिकास गर्ने काम गर्ने ।
 - उनीहरुको बाँचेकै परिवेशमा उनीहरुलाई बुझ्ने भरमग्दुर कोशीस गर्ने ।

७) आठवीस नगरपालिकाको बालसंरक्षण सम्बन्धी आचारसंहिता :

- क) आठवीस नगरपालिका पदाधिकारीहरू तथा बालबालिकाको सम्पर्कमा रहने कर्मचारी तथा अन्य व्यक्तिहरूले यो आचारसंहिताको पालना र निम्नानुसारका कामहरू अनिवार्य गर्नुपर्दछ :
- ▶ बालअधिकार भनेको के हो ? बालबालिकाहरूको अधिकार र कर्तव्य के के हुन ? के कस्तो कुरा वा व्यवहार राम्रो ? के कस्तो कुरा वा व्यवहार नराम्रो हुन्छ ? भन्ने बारेमा जानकारी दिनका लागि बालबालिकाहरूसँग बसेर छलफल गर्ने र उनीहरूलाई महशुस गर्न सहयोग गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित काम गर्दा वा उनीहरूसँग काम गर्दा सम्बन्धित कुराहरू छर्लङ्ग वा प्रष्ट पारिदिनुपर्दछ ।
 - ▶ बालबालिकाहरूसँग काम गर्दा कुनैपनि खतरा वा जोखिम कम हुने कार्यस्थलको छनोट गर्ने, कार्ययोजना बनाउने र व्यवस्थापन गर्ने काम गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ यदी कुनै योजना, कार्यक्रम वा क्रियाकलापले बालबालिकाहरूलाई जोखिममा पार्ने प्रबल संभावना छ भने उल्लेखित कुराहरू रोक्नुपर्दछ । त्यसका बारेमा बालबालिकाहरू र सम्बन्धित सरोकारवालाहरूलाई पूर्व जानकारी गराउनुपर्दछ ।
 - ▶ यदी बालबालिकामाथि कुनैपनि प्रकारको समस्या आईपरेमा त्यसको समाधानको लागि उनीहरू के चाहन्छन ? उनीहरू आफै के गर्न चाहन्छन ? अरुबाट के कस्तो सहयोग चाहन्छन भन्ने बारेमा ति बालबालिकाहरूसँगै बसेर छलफल गर्ने र त्यही अनुसारको सहयोग जुटाउन सहजीकरण गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ यौन दुर्व्यवहारबाट बच्न सकिने उपायहरू बालबालिकाहरूलाई सिकाउनुपर्दछ र यदी त्यस्ता घटनाहरू भईहालेमा रिपोर्टिड गर्ने प्रक्रियाको बारेमा बालबालिकाहरू र तिनीहरूका अभिभावकलाई जानकारी दिनुपर्दछ ।
 - ▶ बालबालिकाहरूले बाल दुर्व्यवहारको सम्बन्धी कुनैपनि सवाल उठाई छलफल गर्न सकिने खुल्ला र सहज वातावरण तयार पार्ने ।
 - ▶ बालबालिकाहरूको पक्षमा निर्णय गर्दा, क्रियाकलाप गर्दा जहिलेपनि बाल संरक्षण र बालबालिकाहरूको सर्वोत्तम हितलाई ख्याल गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित सुचनाहरू गोप्य राख्नुपर्दछ, र उनीहरूसँग छलफल गरेर, त्यसको फाइदा र बेफाइदा केलाएर मात्र आवश्यकतानुसार आवश्यक व्यक्ति, निकाय वा संस्थाहरूलाई जानकारी दिनुपर्दछ ।

- ▶ बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित काम गर्दा योजना बनाउने, कार्यान्वयन गर्ने, अनुगमन गर्ने, समिक्षा गर्ने र उपलब्धीको मापन गर्ने प्रक्रियामा बालबालिकाहरूलाई सहभागी गराउनुपर्दछ ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई सकारात्मक काम गर्नका लागि उत्प्रेरणा मिल्ने, हौसला मिल्ने र खुशी लाग्ने व्यवहार वा क्रियाकलाप गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ सबै बालबालिकाहरूलाई सम्मान वा बराबर व्यवहार गर्नुपर्दछ ।
 - ▶ यदि कसैले बालबालिकाहरूको संरक्षणमा बाधा पुऱ्याउने र उनीहरूलाई जोखिममा पार्ने काम गर्दछ भने त्यस्ता क्रियाकलापहरूलाई निरुत्साहित गर्नुपर्दछ ।
- ट) आठवीस नगरपालिका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू र सामाजिक कार्यकर्ताहरूले गर्न नहुने कुराहरू :**
- ▶ बालबालिकालाई पिट्ने, कुट्ने, शारिरिक वा मानसिक यातना दिने वा अन्य दुर्व्यवहार हुने खालको व्यवहार गर्नुहुँदैन ।
 - ▶ अरुबाट टाढा वा एकलै राखेर कुनैपनि बालबालिकासँग चाहिने भन्दा बढी समय बिताउनु हुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूसँग शारिरिक सम्बन्ध वा यौन सम्बन्ध राख्नुहुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई अप्ठेरो लाग्ने, मानसिक वा शारिरिक पीडा दिने किसिमका कुनैपनि यौनजन्य वा अन्य दुर्व्यवहार गर्नुहुँदैन । यौन आशय बोकेका कुनैपनि भाषा प्रयोग गर्नुहुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई यौन इच्छा जगाउने वा यौन क्रियाकलाप गर्न उत्प्रेरित गर्ने कुनैपनि व्यवहार गर्नु वा गर्न लगाउनु हुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई अश्लील खालको फोटो, फिल्म, चित्र देखाउनु हुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई हिनताबोध हुने, नियासो लाग्ने, लज्जित बनाउने, मनोभावनामा चोट पुग्ने कुनैपनि क्रियाकलाप, व्यवहार वा भाषा प्रयोग गर्नु हुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई दुर्व्यसनतिर वा कुलततिर उत्प्रेरित गर्ने खालको क्रियाकलाप गर्नु वा गराउनु हुँदैन ।
 - ▶ बालविवाहका भोज भतेर वा कार्यक्रममा संलग्न हुनु हुँदैन ।
 - ▶ बालबालिकाहरूलाई घरेलु श्रमिकको रूपमा राख्नु हुँदैन यदी राखिन्छ भने जोखिम हुने खालको काममा लगाउने, उनीहरूको क्षमता भन्दाबढी काम लगाउने, विद्यालय नपठाउने, स्वास्थ्य स्थितिमा ख्याल नगर्ने जस्ता काम गर्नु हुँदैन ।

- ▶ बालबालिकाहरूसँग सम्बन्धित सुचना वा जानकारीहरू उनीहरूको इच्छा र हित विपरीत बाहिर ल्याउनु हुँदैन ।
- ▶ एक बालबालिकालाई अर्को बालबालिकासँग तुलना गरेर बोल्नु हुँदैन ।
- ▶ बालबालिकाहरूलाई अपमानित गर्ने किसिमका उपनामहरू दिएर बोलाउनु हुँदैन ।
- ▶ कुनै बालबालिकाहरूलाई विशेष स्नेह, माया देखाउने र कुनै बालबालिकाहरूलाई बेवास्ता गर्ने किसिमको व्यवहार वा भाषा प्रयोग गर्नु हुँदैन ।
- ▶ बालबालिकाहरूले आफूलाई वा अरु बालबालिकाहरूलाई भएको दुर्व्यवहारको घटना बताउन लागेको बेला हाँस्ने वा भन्न रोकिदिने काम गर्नु हुँदैन ।
- ▶ बालबालिकाहरूबाट हुनसक्ने गैह्रकानुनी, असुरक्षित वा दुर्व्यवहारजन्य कामलाई प्रोत्साहित गर्नु हुँदैन, बेवास्ता गर्नु हुँदैन र त्यसमा सहभागी हुनुहुँदैन ।
- ▶ बालबालिकाहरूको हित विपरीत हुने कुनैपनि निर्णय प्रक्रियामा सहभागी हुनुहुँदैन ।
- ▶ बालबालिकाहरूलाई जोखिममा पार्ने कुनैपनि क्रियाकलाप वा व्यवहार गर्नुहुँदैन ।

५) बालबालिकामाथि आठबीस नगरपालिका पदाधिकारीहरू वा कर्मचारीहरू र सामाजिक कार्यकर्ताले मध्ये जो कसैले पनि बालसंरक्षण नीतिको उल्लंघन गरेमा

- ▶ यदी कुनै पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू र सामाजिक कार्यकर्ताहरूले बालबालिकाहरूलाई यौन दुर्व्यवहार वा मानसिक तथा शारिरिक यातना दिने खालको दुर्व्यवहार गरेको कुरा कुनैपनि श्रोतबाट जानकारी भएमा सम्बन्धित कर्मचारीबाट आठबीस नगरपालिकाले स्पष्टीकरण लिनेछ र सचेत हुनका लागि लिखितपत्र दिइनेछ । तर, घटना प्रमाणित भएको खण्डमा उनी बहाल रहेको पदाधिकारी पदबाट निलम्बन गरिनेछ र कानुनी कारबाहीका लागि नगरपालिकाले स्वयम्ले प्रक्रिया अघि बढाउनेछ ।
- ▶ यदी कुनै पदाधिकारीले बालबालिकाहरूलाई यौन दुर्व्यवहार वा मानसिक तथा शारिरिक यातना दिने खालको दुर्व्यवहार गरेको कुरा कुनैपनि श्रोतबाट जानकारी भएमा सम्बन्धित पदाधिकारीबाट नगरपालिकाले स्पष्टीकरण लिनेछ ।
- ▶ घटनाको प्रकृति हेरेर सामान्य दुर्व्यवहार भएको खण्डमा सचेत हुनका लागि सुझाव दिइनेछ । तर, यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहारको जटिल घटना भएको प्रमाणित भएको खण्डमा नगरपालिकाको बैठक बोलाई बहाल रहेको पदबाट निलम्बन गरिनेछ । कानुनी कारवाहीका लागि प्रक्रिया अघाडि बढाइनेछ ।

१०) यौनजन्य वा अन्य दुर्व्यवहारका घटनाहरूबारे सुनुवाई हुने प्रक्रिया :

- ▶ यस नगरपालिकाका पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू, सामाजिक कार्यकर्ताले यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा सम्बन्धित वडाध्यक्षलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- ▶ वडाध्यक्षले यौनदुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा नगरपालिकाका उपमेयरलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- ▶ नगरपालिकाका पदाधिकारीले यौन दुर्व्यवहार वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा नगरपालिकाका मेयरलाई जानकारी गराउनुपर्नेछ ।
- ▶ नगरपालिका प्रमुखलेसमेत बालयौन वा अन्य दुर्व्यवहार गरेको अवस्थामा नगरपालिका जो कसैलाई पनि जानकारी गराउनुपर्नेछ, त्यसपछिको निर्णायक नगरपालिकाको बैठक बन्नेछ ।
- ▶ बालबालिकामाथि भएका यौनदुर्व्यवहार तथा अन्य दुर्व्यवहारका घटनाको बारेमा बालबालिका स्वयम्ले वा तिनीहरूका सरोकारवालाहरूले सम्बन्धित पदाधिकारी वडाध्यक्ष तथा नगरपालिका उपप्रमुखलाई सोभै भेटेर, फोन मार्फत, चिठ्ठीमार्फत वा ईमेलमार्फत जुन सजिलो लाग्दछ, त्यहि माध्यमबाट घटनाको बारेमा जानकारी गराउन सकिने छ ।

(यी सुचना उपलब्ध गराउने सुचनाका श्रोतहरू गोप्य राखिनेछ ।)

११) नगरपालिकाका पदाधिकारी, कर्मचारीहरू र सामाजिक कार्यकर्ताद्वारा बालबालिकामाथि यौनदुर्व्यवहारको घटना भएमा र सो घटनाको बारेमा जानकारी हुन आएमा नगरपालिकाले गर्ने कारबाहीको प्रकृति :

- ▶ दोषी व्यक्ति वडापालिका वा नगरपालिकाको पदाधिकारीहरू वा कर्मचारीहरू र बालअधिकारको क्षेत्रमा क्रियाशिल सरकारी तथा गैह्रसरकारी निकायका कार्यकर्ताहरू भएमा दुर्व्यवहारको प्रकृति र गम्भीरता हेरेर निज दोषीलाई पदीय जिम्मेवारीबाट बरखास्तसम्म गर्न सकिनेछ ।
- ▶ दोषी व्यक्ति नगरपालिकाको पदाधिकारी तथा वडापालिकाका सदस्यहरू भएमा गाउँपालिकाको बैठक बोलाएर निजलाई स्पष्टीकरण सोधिनेछ र कानुनी कारवाहीका लागि नगरपालिका स्वयम्ले प्रक्रिया अघाडि बढाउने छ ।
- ▶ माथि उल्लेखित दुबै प्रकृतिका व्यक्तिहरूलाई देशको प्रचलित कानून बमोजिम कारबाही अघाडि बढाइने छ ।

- ▶ नगरपालिकामा काम गर्ने सरकारी तथा गैह्रसरकारी निकायका कर्मचारीको हकमा सम्बन्धित व्यक्तिका बारेमा स्थानीयस्तरदेखि राष्ट्रियस्तरसम्मका सम्पर्कमा रहेका सबै सरकारी तथा गैह्रसरकारी संघ-संस्थाहरूलाई लिखित वा मौखिक जानकारी गराइनेछ ।
- ▶ माथि उल्लेख गरिएका सबै प्रकृया पुरा गर्दा बालबालिकाहरूको गोपनीयताको अधिकार र पुनः दुर्व्यवहारको संभावनालाई ध्यान दिएर गरिनेछ । अर्थात् कुनैपनि प्रक्रियालाई कार्यान्वयन गर्दा बालबालिकाहरूलाई अप्ठेरो हुने, असहज हुने र उनीहरूको मानहानी हुने गरि कुनैपनि क्रियाकलाप वा व्यवहार गरिने छैन र उनीहरूको इच्छा विपरित कुनैपनि सुचना बाहिर प्रकाशन गर्ने, संचारमा ल्याउने वा कुनैपनि श्रोतलाई जानकारी उपलब्ध गराउने काम गरिने छैन ।

१२) आठबीस नगरपालिकाभित्र बालयौन दुर्व्यवहार वा अन्य खाले दुर्व्यवहारको घटना घटेमा :

दुर्व्यवहारबाट प्रभावित बालक अथवा बालिकाले आफैँ सुचना दिन चाहेमा अथवा बाल क्लव, बाल संरक्षण समिति, विद्यालय बाल संरक्षण समिति, नगर बाल संरक्षण समिति, युवा समुह वा संजाल, अभिभावक वा समुदायका कुनैपनि व्यक्ति वा संरचनाले सुचना दिन चाहेमा :

- ▶ सोभै वडापालिकाको कार्यालय वा नगरपालिकाको कार्यालयमा जानकारी दिन सक्नेछन । यसका लागि उनीहरूले आफुहरूलाई सजिलो लाग्ने संचारको माध्यम प्रयोग गर्न सक्नेछन ।
- ▶ नगरपालिकाकाका पदाधिकारीहरू, कर्मचारीहरू तथा अन्य सरकारी तथा गैह्रसरकारी निकायका कर्मचारीहरूले पदाधिकारीहरूले बालदुर्व्यवहारको घटनाबारे जानकारी पाएपछि तत्काल नगरपालिका प्रमुखलाई जानकारी गराउने छन ।
- ▶ नगरपालिकाका न्यायिक समितिका संयोजक एवं नगरपालिका उपप्रमुखले सामुदायिक संरचनाहरूसंगको सहयोगमा घटनाको छानविन गरी आवश्यक कारवाहीका लागि प्रक्रिया अगाडि बढाउनेछन् ।
- ▶ समुदायको व्यक्ति बालदुर्व्यवहारमा संलग्न भएको अवस्थामा वडा तथा नगरपालिकाले यस बालसंरक्षण नीतिको प्रयोग गरि उपयुक्त कारवाहीको प्रकृया अगाडि बढाउने छ ।

- ▶ घटना र उक्त घटनामा संलग्न व्यक्ति दोषि ठहर भईसकेपछि, नगरपालिकाले बालबालिकाहरूको उच्चतम हितलाई सर्वोपरी ठानी यस बाल संरक्षण नीति बमोजिम उपयुक्त कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउने छ र प्रभावित बालबालिकाहरूको कानुनी तथा सामाजिक न्यायका लागि सहयोग गर्नेछ ।

१६) गोपनीयता :

यस नीति अर्न्तगत व्यवहार गरिने सम्पूर्ण कुराहरूमा गोपनीयताको कदर गरिनु आवश्यक छ । कुनै परिस्थितिमा गोपनीयता भएन भने बालबालिकाको जीवनमा नकरात्मक प्रभाव पर्न सक्छ । फेरि यस प्रक्रियामा सम्बद्ध वयस्कहरूका लागि त्यसमा गम्भीर परिणाम निस्कन सक्छ । सम्भावित दुर्व्यवहारबारे सवाल उठाउँदा तथा समस्याहरूबारे काम गर्दा, नगरपालिकाका सबै पदाधिकारीहरूले अन्य व्यक्तिहरूले सुचनाको रक्षा गर्ने कुरामा अत्याधिक सावधानी अपनाउनुपर्छ र त्यस्ता सुचना यस नीतिमा वर्णन गरिएको प्रतिवेदन प्रक्रियाद्वारा यसबारे जानकारी जसले पाउनुपर्ने हो त्यो व्यक्तिसम्म मात्र पुऱ्याउनुपर्छ । त्यस्तो सुचनालाई अनावश्यक रूपमा सार्वजनिक गर्नु हुँदैन ।

आज्ञाले

मातृका प्रसाद भट्टराई
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत